

FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

TEZĂ DE DOCTORAT

POSTCOMUNISMUL ÎN FOSTUL LAGĂR SOCIALIST
Geopolitica Rimlandului occidental după 1989
(rezumat)

COORDONATOR: Prof. univ. dr. ILIE BĂDESCU

DOCTORAND: Cozmin Gușă

2011

Oricat de mult a fost analizată evoluția statelor din fostul “Lagăr socialist”, stim azi puțin despre cauzele reale ale neintegrării evidente în arealul occidental ori, pe alocuri, ale dezintegrării sociale ce macină populațiile de la marginea estică a NATO și a Uniunii Europene. Această lucrare își propune, depășind tabuurile de abordare “politically correct”, respectiv analizând contextual acțiunile cu caracter imperialist atât ale “salvatorilor” din 1989 cât și ale fostului “stăpân sovietic” metamorfozat într-un stat cu tendințe expansioniste evidente, să cerceteze cauzele, consecințele, perspectivele, unui joc geopolitic din ultimele zeci de ani, prin care Rimlandul a fost supus unor presiuni centrifugale ce-au modificat “textura” zonei într-un mod ireversibil și, din păcate, deloc constructiv. De ce-ar fi interesantă analiza evoluției postcomuniste a statelor “Lagărului socialist”, prin prisma interacțiunilor geopolitice?

Sa începem prin a nota că importanța geostrategică a flancurilor Heartland-ului a fost remarcată și subliniata chiar în anii celei de-a Doua Conflagrații Mondiale de către geopoliticianul american Nicholas Spykman. Cine controlează crescentul interior al Heartland-ului, spunea acesta, domină Heartland-ul. **Clima mai blândă, infrastructura modernă și populația densă și numeroasă erau argumentele folosite de Spykman în susținerea preeminenței geopolitice a Rimlandului, adică zona civilizațiilor de țarm, asupra masei eurasiatice.** Cel care scrisese însă anterior în mod argumentat despre importanța Eurasiei în distribuția puterii la nivel mondial era Halford Mackinder. În 1904, când publica „**Pivotul geografic al istoriei**”, Mackinder socotea că rolul preponderent al Marii Britanii în repartizarea puterii mondiale depindea, în bună măsură, de deznodământul Marelui Joc, respectiv încheștarea geopolitică pentru stăpânirea Asiei Centrale. Dacă rusii ar fi câștigat, atunci Imperiul Țarist ar fi dobândit acces la „Mările Calde”, mai precis la Marea Arabiei, și ar fi periclitat astfel hegemonia Marii Britanii asupra Indiei. Dar despre **Convenția anglo-rusă semnată la Sankt-Petersburg, în 1913**, care punea capăt Marelui Joc, și consecințele avute de această înțelegere asupra repartizării puterii în zona Iranului de astăzi, vom dezvolta mai mult în paginile lucrării. În articolul menționat, după ce sublinia importanța Heartland-ului, Mackinder soma

diplomația britanică să depună toate diligențele pentru blocarea încheierii unei alianțe geostrategice între Germania și Rusia. Înțelegerea înfiripată între o talasocrație și o telurocrație avea darul să primejduiască dominația globală a Marii Britanii. Și asta pentru că dominația asupra Eurasiei garanta, conform analizelor geopolitice, chiar stăpânirea lumii. Pactul Ribbentrop-Molotov, anunțat de Tratatul de la Rapallo din 1922, nu doar că a sfârșit detenta imperială a Marii Britanii, dar a fost aproape să distrugă chiar *Mittelpunkt-ul pax britannica*.

În viziunea lui Mackinder, stăpânirea Europei Răsăritene era cheia principală a dominării Heartland-ului. Spykman aduce corecturi perspectivei mackinderiene și extinde arealul necesar stăpânirii Heartland-ului la întreaga Europă. Sa subliniem că, dacă în vremea Războiului Rece, Europa Occidentală era principala redută de apărare a Americii în fața amenințării sovietice, în perioada post-Război Rece, în mod evident Europa Occidentală împreună cu fostele state comuniste din Europa Centrală și Răsăriteană devin trambulina intereselor americane către Rusia și, mai departe, către întregul areal al Heartland-ului.

În contextul celor prezentate până aici, vom încerca să surprindem pe parcursul acestei lucrări tocmai mecanismele încheștării geopolitice în interiorul triumphiului de forte format din Uniunea Europeană, Statele Unite și Rusia în perioada post-Război Rece, conform intenției acestora pentru dominarea statelor postcomuniste, foste membre ale Tratatului de la Varșovia, plastic definite prin cinica sintagma „lagar socialist”. Culoarul de analiza îl vom subordona deci teoriei precum că, cine controlează arealul ocupat de aceste state, domină Europa Centrală și Răsăriteană și, astfel, conform lui Mackinder, are posibilitatea de a stăpâni masa eurasiatică. După ce vom prezenta cauzele care duc la refluxul puterii Uniunii Sovietice și la ieșirea formală(!) a Europei Centrale și Răsăritene din sfera Moscovei, vom observa modalitățile prin care Rusia lui Vladimir Putin își reafirmă pretențiile hegemonice asupra zonei menționate. **Încă din 1993 de fapt, prin prevederile noii doctrine de securitate, Europa Centrală și Răsăriteană a fost inclusă în vecinătatea imediată a Rusiei și considerată vitală pentru siguranța granițelor statului rus.** De la Washington pe de altă parte, Europa Centrală și

Răsăriteană este analizată geopolitic foarte atent, în primul rând de către Zbigniew Brzezinski, cunoscut geopolitician american și consilierul pe probleme de securitate națională al președintelui Jimmy Carter. Poziționându-se mackinderian, Brzezinski arată că pentru Statele Unite ale Americii, **Europa Centrală și Răsăriteană constituie un veritabil cap de pod geopolitic, grație căruia, America nu doar că-și proiectează facil puterea asupra Rusiei, dar supraveghează și potențialele excese geopolitice ale Franței și Germaniei.** Să ne amintim în acest context replica din toamna lui 2002 de la București a fostului președinte George Bush, prin care indica României rolul de „pod” către Rusia, din punct de vedere al aliatului strategic SUA. **Concomitent însă, cu motivația discretă de a se adapta la *pax americana*, Uniunea Europeană a atras fostele țări comuniste în orbita sa, mai ales pentru a beneficia de resursele materiale, umane, precum și de piața acestora.** Distribuția puterii în Europa Centrală și Răsăriteană în postcomunismul incipient părea să fie favorabilă Americii și Uniunii Europene, și mai puțin favorabilă Rusiei. Însă destule evenimente recente, precum întâlnirea de la Deauville spre exemplu, dintre liderii Franței, Germaniei și Rusiei, par să constituie începutul unui proiect de ecranare a influenței americane asupra Europei, un proiect la care potențiali participanți se anunță și un nucleu consistent din Uniunea Europeană, chiar și Turcia, bineînțeles Rusia. Cu siguranță că o astfel de arhitectură de securitate, susținută de patru jucători strategici (atribut acordat Germaniei, Franței, Turciei și Rusiei de Brzezinski), poate încurca planurile unui hegemon la scară mondială, dar și la nivel european. Revenind însă la mai vechile fricțiuni geopolitice dintre Uniunea Europeană, Statele Unite și Rusia, privite strict din perspectiva înrâurilor exercitate asupra fostelor state comuniste din Europa Centrală și Răsăriteană, vom cerceta nu doar acțiunile și discursurile care justifică presiunile celor trei actori asupra zonei, dar și concretizările economice ale acestora. Cu alte cuvinte, propunem o **lucrare ce va avea pe lângă componenta geopolitică și una geoeconomică.**

Nu suntem însă preocupați de un singur punct de presiune geopolitică. Ne preocupă în mod special și elemente vectorizante ale evoluției geopolitice a României din ultimii douăzeci de ani. În acest scop, vom prezenta ambientul geopolitic în care au

evoluat fostele țări comuniste, puternic amprentat de practicile neoliberale care au adâncit disparitățile Vest-Est, dar, totodată, vom releva și distribuția puterii din societatea autohtonă printr-o analiză a elitelor locale, îndeosebi a celor economice și culturale. Și să demonstrăm că, în temeiul unei dependențe de traseu geopolitic, de predeterminari interne, România postcomunistă, precum și restul regiunii noastre, în locul unei libertăți progresiste de mișcare asumată, a continuat surprinzător să se „zvarcolească” neconstructiv fie între imperii, fie între state sau organizații politice cu alură imperială. Dacă în secolele trecute spațiul românesc a fost de multe ori locul în care se înfruntau armatele sau influențele imperiilor din zonă, fără comittment economic, după 1989, ciocnirea dintre puterile imperialiste în România devine mult mai complexă, implicit mai absconsă. Iar în lipsa oricărei rezistențe ale elitelor naționale politice, economice, culturale, populația devine victima directă ale acestor neostrategii. De altfel, ideea societății abandonate de propriile elite, este una dintre ideile călăuzitoare ale cercetării distribuției puterii în România postcomunistă, teza pe care am asumat-o în recenta mea carte „Un ospiciu numit România”.

„România are doar două opțiuni geopolitice”, scria Aleksandr Dughin spre finele anilor '90. Fie să aleagă tabăra puterilor continentaliste și să susțină astfel viziunea geopolitică comună a Vechii Europe și a Rusiei, sau să se integreze în blocul atlantist dominat de Statele Unite ale Americii. Prima alegere i-ar fi asigurat României relații amicale cu Germania și Franța, cele mai de seamă reprezentante ale Vechii Europe, dar mai ales cu Rusia, în vreme ce a doua opțiune urma să apropie România de Statele Unite ale Americii, via Marea Britanie, inclusiv de alianța puterilor talasocrate. Dughin preciza totodată beneficiile și pierderile aferente alegerilor geopolitice pe care România le avea la dispoziție. Intrarea în tabăra puterilor continentaliste constituia zălogul prieteniei cu Rusia, singura mare putere a momentului care produce mai multă energie decât consumă, așa cum am arătat pe parcursul lucrării. Simultan, alegerea variantei telurocrate ar fi permis României, ca prietenă a Rusiei, să fie în prim planul deciziilor luate în sfera relațiilor internaționale, părăsind astfel decorul politicii mondiale prin care rătăcise de la jumătatea secolului XIX înapoi: „Această alegere geopolitică conferă Bucureștiului *cea*

mai mare libertate (s.n.) de a se implica în problemele importante ale politicii internaționale” (Dughin, 2010, p. 15). Este și varianta pentru care am militat activ de la începutul anilor 2000, din postura mea de secretar general al unui PSD aflat la guvernare, fiind responsabil inclusiv de directionarea politicii de alianțe externe a partidului. Fără succes însă, cu explicații extinse pe care le-am oferit publicului atât în lucrarea mai des menționată în textul de față “Un ospiciu numit România”, cât și în “10 păcate ale României”, publicată în 2006.

Credeam în același timp că, aportul României, ca țară cu „veche identitate europeană”, ar fi consolidat suveranitatea Vechii Europe, care devenea astfel mai eficientă în ecranarea presiunii geopolitice exercitate de Statele Unite ale Americii asupra Rimlandului occidental. **Istoria modernă dovedise însă că alonja geopolitică a României fusese retezată de puterile continentaliste și augmentată de puterile atlantiste. În lipsa motivațiilor derizorii ale unei clase politice de repetenți, ar fi putut fi posibilul motiv pentru care, în perspectiva lui 2004, România alege blocul atlantist.**

Efectele geopolitice ale opțiunii atlantiste a României sunt comentate de către puțini, dar să-l evocăm tot pe Aleksandr Dughin. Rusia va percepe România ca pe un adversar, cu atât mai periculos, cu cât bazele militare ale hegemonului mondial actual vor răsară pe teritoriul românesc. România va pierde totodată susținerea nucleului Vechii Europe. Iar votul de blam dat de Germania și Franța în chestiunea accesului României în spațiul Schengen, confirmă într-un mod explicit previziunile lui Dughin. Unicul câștig geopolitic al României ca parte a alianței atlantiste *pare* să fie menținerea integrității teritoriale. Pare, fiindcă nu există evidențe că, în cazul în care ar fi făcut alegerea sugerată de Dughin, România ar fi fost mutilată. Cu toate acestea, importanța chestiunii este crucială, așa încât ea nu trebuie trecută cu vederea. Altminteri, **dacă am construi un ideal tip al democrației în manieră weberiană, pe care l-am așeza peste situația politico-economică a României de astăzi, vom observa că puține sunt dimensiunile conceptuale ale democrației care se potrivesc cu realitățile românești ale anului 2011.** Altfel spus, puține sunt beneficiile integrării României în structurile euro-atlantice,

ca să folosim un *clișeu de limbaj care a deghizat inteligent raporturile de forță dintre Occident și fostele țări comuniste, raporturi de forță favorabile, în mod evident, Vestului*. Chestiunea era sesizată încă de la jumătatea anilor '90 de Vladimir Pasti, care scria negru pe alb că importul instituțional occidental, cu tot cu discursul aferent, se făcea în primul rând în favoarea Vestului. Și, în al doilea rând, tot în favoarea Vestului. Iar abia apoi în folosul României. „Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la a mai importa forme occidentale. Ele sunt necesare în primul rând pentru a asigura integrarea în sistemul internațional, cel economic și cel politic sau strategic. Nu trebuie însă să ne așteptăm ca ele să producă mai mult decât atât” (Pasti, 1995, p. 24).

Din dorința de a înțelege mai profund evoluția și celorlalte state din lagarul socialist, am încercat să demonstrez pe parcursul lucrării ca **geopolitica, ca disciplină ce studiază puterea statului pe multiple dimensiuni, sapă pe sub discursul oficial și caută să evidențieze motivațiile veritabile ale interacțiunii dintre statele lumii, în funcție de raporturile de putere dintre acestea**. Ivan Berend, bunăoară, sociolog maghiar care a surprins evoluția social-economică a Europei Centrale și Europene pe parcursul ultimelor două secole, descrie extinderea răsăriteană a Uniunii Europene ca reacție la fenomenul globalizării. Tradusă din perspectiva distribuției puterii la nivel mondial, globalizarea înseamnă *Pax Americana*, o lume dominată de economia și moneda americană. Adică o lume unipolară. Globalizarea poate fi definită și ca sporirea interdependenței dintre statele lumii sau ca proces de aglutinare economico-politică a spațiilor planetare sub aceeași umbrelă culturală. Sunt abordări corecte, dar care nu decelează în mod necesar relațiile de putere din politica mondială. Ivan Berend, care nu folosește termenul geopolitică, întreprinde însă o analiză geopolitică. **În viziunea sa, extinderea răsăriteană a Uniunii Europene urma să asigure competitivitatea economiei UE într-o lume globalizată, grație accesului la resursele ieftine ale fostelor țări comuniste**. Privatizarea celei mai mari companii românești, Petrom, în defavoarea intereselor statului român, favorizând o companie multinațională europeană bazată în Austria, confirmă deplin ipoteza Berend. Altfel, în traducerea noastră, extinderea răsăriteană a Uniunii Europene este modalitatea prin care Vechea Europă își propunea să

contracareze dominația americană în zona bătrânului continent. Astfel, după ce mai bine de zece ani de la căderea Zidului Berlinului fostele țări comuniste contribuieră masiv la prosperitatea cetățenilor din statele membre ale Uniunii Europene, actualizându-și potențialul social-economic mai curând în folosul Vestului și mai puțin în scop național, începând cu anul 2004 o parte a acestora este primită în Uniunea Europeană, continuând însă să joace rolul de rezervor de resurse ieftine pentru statele din nucleul tare al UE, dar și de debușee importante pentru economia acestora. În 2007, rolul este preluat formal de către România și Bulgaria. József Böröcz, un alt sociolog maghiar, este chiar mai tranșant în privința **Uniunii Europene, descrisă ca autoritate publică cu ethos imperial, ce-și impune voința prin mijlocirea *acquis*-ului comunitar și a corporațiilor transnaționale europene.**

Scopul lucrării fiind acela de a înfățișa evoluția geopolitică a regiunii fostului „lagar socialist” în postcomunism, mai ales a României postcomuniste, probabil că ar fi trebuit să ținem seamă doar de contextul geopolitic al ultimilor douăzeci de ani. Dar, pentru că am dorit ca lectorul să înțeleagă mai bine oscilațiile puterii din spațiul Europei Centrale și Răsăritene, am coborât în timp până la terminarea celui de-al doilea Război Mondial, evidențiind strategiile geopolitice dominante din vremea Războiului Rece, geopolitica containmentului, angajată de SUA, și doctrina Brejnev, un proto-*preemptive strike* definit de Uniunea Sovietică. „Cine n-are bătrâni, să și-i cumpere”, afirmă o butadă populară. În geopolitică, situația se prezintă aidoma. Cine vrea să ilustreze repartizarea puterii fără să cunoască teoriile clasice, se poate descurca. Dar, după parerea noastră, fără să producă o analiză completă și penetrantă. E motivul pentru care am cercetat teoriile geopolitice clasice legate de zona Rimlandului, bransându-le la viziunile recente, americane (Brzezinski) și rusești (Dughin). Și am demonstrat cum acestea produc efecte nu doar în planul geopoliticii formale, întreprinsă de mediul academic, ci mai ales în sectorul geopoliticii practice, aplicată de către instituțiile statului. Prelucrate de geopoliticieni contemporani, recomandările lui Halford Mackinder sunt puse în practică de cancelariile marilor puteri. Astăzi, în spațiul fostelor țări comuniste se ciocnesc nu doar interesele geopolitice ale Statelor Unite și ale Rusiei, ecuația distribuției puterii fiind

complicată și de implicarea Uniunii Europene. Am prezentat, prin urmare, nu doar conduita geopolitică a Statelor Unite și a Rusiei în legătură cu acest spațiu, ci și pe aceea specifică Uniunii Europene, în contextul mai larg al triunghiului de interacțiune geopolitica (cu geometrie variabila!), SUA-UE-Rusia. Dezideratele americane de transformare a unei Uniuni Europene competitive economic, dar incoerentă din punct de vedere politic, în trambulină a intereselor Washingtonului spre zona Heartlandului, au fost contrate în mod vizibil în ultimii ani, recenta întâlnire ruso-germano-franceza de la Deauville fiind emblematică pentru asta. Pomenită de mai multe ori în lucrare, întâlnirea la care au participat președinții Franței și Rusiei, dar și cancelarul Germaniei, a constituit punctul de plecare al negocierilor pentru formarea unei noi arhitecturi de securitate pentru Europa, formată în special pe contribuții din Rusia, chiar Turcia, precum și țări cu potențial militar din Uniunea Europeană. Dar nu și din Statele Unite ale Americii! Prinde contur astfel un bloc geopolitic continentalist care își propune să șarjeze dominația mondială a puterilor talasocrate conduse de Statele Unite ale Americii. Să ne amintim însă în acest punct că, în secolul trecut, euro-continentalismul, materializat în pactul Ribbentrop-Molotov, declanșa al Doilea Război Mondial, așa cum am menționat mai pe larg în lucrare.

Descompunerea analitică a triunghiului interacțional SUA-UE-Rusia a dovedit că parcursul intern și internațional al țărilor fostului lagar socialist, inclusiv al României post-comuniste, a fost înrâurit de entități geopolitice cu alură imperială, ce urmăresc să-și procure o poziție de putere preeminentă în zona Rimlandului occidental. Întrucât, am considerat axiomatic și indiferent dacă-i invocăm pe Mackinder, Spykman sau Dughin, că Rimlandul occidental este esențial pentru stăpânirea uriașului bloc eurasiatic. Altfel spus, orice dezechilibru de putere ivit aici, poate afecta repartizarea puterii la nivel mondial.

După ce-am disecat ambientul relațiilor internaționale și actualitatea stării de fapt în statele „lagarului”, ne-am îndreptat atenția spre România, în încercarea de a evidenția câteva dintre consecințele produse pe plan intern de jocurile de putere derulate la nivel internațional. Evident, dincolo de atenția acordată factorilor exogeni, prezentați în

contextul general al lucrării, am luat în colimator factorii endogeni, printre care și elitele autohtone. Și-am ajuns la concluzia că la douăzeci de ani de la căderea comunismului, și la tot atâta timp de la demararea procesului de adoptare a tiparului instituțional occidental, România nu este încă o țară democratică, tocmai din cauza jocului precar și interesat al elitelor autohtone. Și asta, în pofida faptului că intrarea în NATO și în Uniunea Europeană survenise ca urmare a garanțiilor de democratizare date de România. Care la rândul ei, prin „grija” elitelor postcomuniste, se înfățișa ca stat de drept, în cadrul căruia separarea puterilor publice era evidentă și eficientă, în sensul că drepturile și libertățile cetățenești erau respectate, iar economia de piață era una funcțională. E de reținut că diagnosticarea economiei autohtone ca „economie de piață funcțională”, condiție obligatorie pentru integrarea României în Uniunea Europeană, o face Fondul Monetar Internațional în 2004, an în care România devine membră de facto a NATO. Dar, în răspăr cu victoriile repurtate de România în implementarea democrației formale, cetățenii români nu sunt astăzi nici liberi și nici prosperi. Nu sunt liberi, în primul rând pentru că instituțiile de învățământ stimulează și legitimează incultura, instituțiile de asigurarea a ordinii publice apără germenii dezordinii, iar instituțiile judiciare diseminează nedreptatea. Totodată, cetățenii români nu sunt prosperi, un motiv, nu cel mai important, fiind acela că instituțiile financiare ale statului alimentează nu bugetul public, ci felurite clico-structuri cu caracter parazitar. Nu ne-am propus să cuantificăm contribuția factorilor interni și externi în procesul de pauperizare a populației autohtone. E limpede însă că, alături de aportul negativ al elitelor locale, a căror alură am schițat-o și pe parcursul prezentei lucrări, dar mai ales în „Un ospiciu numit Romania”, instituțiile internaționale au o contribuție proprie. Ne referim aici îndeosebi la Fondul Monetar Internațional, organismul internațional cu care România a interacționat cel mai frecvent în ultimii douăzeci de ani. E perioada în care s-a demonstrat cu prisosință că silirea unui stat aflat în tranziție să-și reducă deficitul bugetar, în condițiile furnizării de servicii publice și așa de calitate scăzută, are consecințe directe asupra siguranței cetățenilor statului respectiv, a căror securitate fizică și psihică este primejduită. În plus, în condițiile în care clasa de mijloc, pe care noi o socotim coloana vertebrală a democrației, a fost

constant subminată de politicile FMI, e evident că instituțiile care ar trebui să contribuie la consolidarea democrației acționează în vederea demantelării ei. **Terapia de șoc, așa cum am demonstrat în prezenta lucrare, a fost aplicată Europei Centrale și Răsăritene în mod nediferențiat de către experții FMI, fără să se ia în seamă profilul instituțional diferit al fostelor țări comuniste,** în unele dintre acestea, precum Polonia, proprietatea privată și practicile sociale corespunzătoare supraviețuind într-o anumită măsură. În România, măsurile neolibérale de sporire a taxelor și impozitelor, însoțite de reducerea sau chiar eliminarea subvențiilor bugetare au stimulat economia subterană și au afectat negativ sectorul privat. „(...) o scădere de 22,6% a salariului real în 1997 a atras după sine o micșorare de 12,1% a volumului comerțului cu amănuntul. În 1999, 190 000 dintre cele 393 000 de societăți private din România au înregistrat pierderi. Totuși, aceste societăți, deși produceau doar un sfert din bogăția națională, suportau două treimi din sarcina fiscală. Multe dintre ele fuseseră înființate de persoane cu adevărate calități de întreprinzători, pe care comunismul le înăbușise, dar nu le distrusese. *A impune o sarcină fiscală împovărătoare unor întreprinderi mici și mijlocii de care depindea viitorul economic al țării părea o strategie naivă din partea FMI (s.n.)*” (Gallagher, 2005, p. 208). Dar din păcate pentru noi, nu a fost vorba despre naivitate, ci de o strategie externă cu tenta negativă, încrucișată cu slabiciunea elitelor românești aflate la conducerea țării.

Analiza profilului elitelor pe care am realizat-o, a avut ca platformă paradigmatică constructivismul social și conceptul de identitate strategică. Imitația agresivă, un tip de identitate strategică observată la elitele românești post-decembriste, amintește de ethosul elitelor xenocentrate de la cumpăna secolelor XIX-XX. Importul masiv de forme fără fond și lipsa de eficiență socială a noilor instituții sunt consecințele identității strategice specifice unei elite care, fiind total nepregătită, n-a știut să ceară neoliberalismul prin ciurul geopoliticii, contribuind astfel decisiv la consolidarea statutului periferic al României.

Metode de cercetare utilizate

„*Geopolitica e mai curând o concepție despre lume și mai puțin o disciplină de studiu.*” (Dughin, 2011) Pe cale de consecință, am pornit în cercetarea noastră de la faptul că analiza geopolitică nu se poate realiza cu metodele subordonate rigorii științifice a domeniilor precis definite din punct de vedere epistemologic, terminologic și metodologic. Astfel, întrucât geopolitica pivotează atât în jurul conceptului de *om spațial* – evidențiind felul în care insul este modelat de relief, peisaj, așezare geografică etc –, cât și în jurul grupurilor sociale mari prin care se manifestă spațiul – *țări, popoare* – (altfel spus, geopolitica are determinații geografice și sociale) am considerat că studiul geopolitic poate secționa procesele din zona politicii mondiale, chiar cu ajutorul metodelor folosite în geografie și sociologie, respectiv cu cele specifice științelor politice.

La mai bine de o sută de ani de la momentul în care Friedrich Ratzel planta ideile darwinismului social în câmpul relațiilor internaționale și socotea că poziția geografică – *Lage* – este una dintre componentele importante ale puterii statului, Zbigniew Brzezinski, consilierul pe probleme de securitate al președintelui Carter, aprecia că punctul de pornire în definirea priorităților externe ale statului continuă să fie teritoriul național. Mai precis, poziția geografică a statului. Totodată, Brzezinski aprecia că dimensiunea spațiului național rămâne un element semnificativ al prestigiului statului în sfera politicii mondiale (Sempa, 2007). La fel Mackulin Thomas Owens, potrivit căruia limitele și oportunitățile din sfera relațiilor internaționale sunt determinate de geografie, în pofida deteritorializării anumitor componente ale puterii statului (Sempa, 2007). Întrucât lucrarea se fundamentează inclusiv pe principiile geopoliticii clasice, demonstrând cum spațiul încă înrăurește profund interacțiunea dintre statele lumii, am utilizat **metoda hărților**, concentrându-ne atenția, altfel spus, pe cercetarea atlaselor, dicționarelor de geopolitică, hărților etc.

Fiind interesați de distribuția puterii în zona Rimlandului occidental după 1989, adică de modul în care dominația asupra zonei a fost disputată între Statele Unite,

Uniunea Europeană și Federația Rusă, am apelat la **metoda comparativă**, cu intenția de a stabili puterea de influență relativă asupra teritoriului analizat, a fiecăruia dintre cei trei actori geopolitici precizați. Comparația precisă între Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană și Federația Rusă nefiind posibilă din pricina modalităților distincte de guvernare (Statele Unite ale Americii și Rusia sunt republici federale cu un sistem politic particular, Uniunea Europeană este o structură politică în cadrul căreia decizia se ia atât la atât la nivel interguvernamental, cât și la nivelul instituțiilor europene), am recurs, în aceste condiții, la **studiul de țară**, ce poate fi utilizat în analizele comparative. „(...) studiul de caz al unei țări capătă semnificație comparativă dacă utilizează concepte aplicabile altor țări, dezvoltă concepte aplicabile altor țări și/sau caută să facă inferențe. Trebuie luat în considerare faptul că inferențele provenite din studiul de caz al unei țări sunt mai puțin sigure decât cele provenite din compararea mai multor țări” (Landman, 2003, p. 38). Una dintre condițiile obligatorii ale unei astfel de abordări este **contextualizarea detaliată**, ceea noi am făcut pe parcursul întregii lucrări. Și, simultan, utilizarea unor elemente de analiză aplicabile și celorlalte unități luate în calcul. În cercetarea puterii megastructurilor geopolitice care se ciocnesc în zona Rimlandului occidental, Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii și Rusia, am decodificat în principal patru dimensiuni: puterea militară și coerența sistemului politic (McCormick), aspect important din perspectiva actualizării potențialului geopolitic (Golopenția), competitivitatea muncii și nivelul tehnologic (Berend).

Totusi, viziunea lui Dughin, potrivit căreia geopolitica este mai curând o viziune despre lume și mai puțin o disciplină științifică, de aici decurgând carențele metodologice ale analizei geopolitice, fusese amendată de Anton Golopenția. În perioada interbelică, doctorandul lui Hans Freyer socotea că obiectivul studiului geopolitic consta în decelarea potențialului statelor, perceput ca sinteză a elementelor definitorii ale statului: teritoriul, populația, economia națională, structura socială, modul de guvernare și mediul politic. Dată fiind complexitatea analizei geopolitice, obligată să scruteze simultan mai multe paliere ale puterii statului, aceasta este socotită de Golopenția regină a științelor sociale. Prin intermediul unei atari definiții – geopolitica ca cercetare a potențialului

statului -, sociologul-geopolitician soma studiul geopolitic să fie simultan geografic, demografic, economic, social, cultural și politic. Și astfel, pentru că investiga fapte sociale, și mai ales faptele sociale petrecute pe teritoriul altor state în vederea descifrării semnificației acestora pentru propriul stat, studiul geopolitic împrumută și metodele de cercetare specifice sociologiei. E ceea ce am făcut și noi atunci când am apelat la **analiza secundară a datelor**, cu precădere în cazul României. Totodată, pentru înțelegerea motivațiilor elitei românești postdecembriste, respectiv a atitudinii vectorilor de putere din SUA, Rusia, UE – politică, economică, culturală, religioasă etc. -, precum și pentru nuanțarea contextului, am utilizat cu sarg metoda **interviului în profunzime**, trecându-se astfel în zona analizei micro-sociologice. Am avut astfel ca interlocutori, romani cu funcții de cea mai înaltă răspundere în statul român atât înainte cât și după 1989, respectiv din afara României, actuali și fosti oficiali din structurile SUA, Rusia, UE.

Experiența profesională a autorului în domeniul negocierilor politico-economice internaționale, dobândită în perioada 2001-2011, a constituit mai mult decât un filtru util în operarea surselor și informațiilor din actualitate.